

TARIK DURSUN K.'NİN “DERDİYOK İLE ZÜLFÜSİYAH” ADLI ÖYKÜSÜNÜN POSTMODERNİZM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Özlem FEDAI*

ÖZET

Bu makalede, Tarık Dursun K.'nin “Derdiyok ile Zülfüsiyah” adlı öyküsünün, postmodern bir yapısı olduğu ileri sürülmekte; öykü, postmodernist anlayışın tezlerine uygunluğu açısından incelenmektedir. Çalışmadaki öykü çözümlemesinde metnin kurmaca/üstkurmaca özellikleri, çoğul bakış açısı ve “seçme”cilik fikri, metinlerarası gönderimi, biçem özellikleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: postmodernizm, öykü, bakış açısı, üstkurmaca.

STUDYING OF THE STORY CALLED “DERDİYOK İLE ZÜLFÜSİYAH” BY TARIK DURSUN K FROM POINT OF VIEW POSTMODERNISM

ABSTRACT

This study claims that the story called “Derdiyok ile Zülfüsiyah” by Tarık Dursun K., has a postmodern text structure and the story has been studied according to thesis of postmodernism. The analysis includes fictive and meta-fictive features, plural point of view and eclectic idea, intertextuality connection and style structures of the text.

Key Words: postmodernism, story, point of view, meta-fiction.

GİRİŞ

Modernizmin Tekdüzeliliğinden Postmodernizmin Seçmeciliğine

19. yy'ın sonu ile İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar olan dönemde, bilhassa sanat ve edebiyatta meydana gelen büyük çaplı değişimleri tanımlamakta kullanılan modernizm, söz konusu devrenin teknolojik, siyasal, ideolojik gelişme ve değişmelerini de etkiler. “Aklın şekillendirdiği bir dünyadan; aşkın, göksel ve ilahi güçlere ait söylemi dışlayan modernizm, geleneksel kültürlerin,

* DEÜ Buca Eğitim Fakültesi OÖSA Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

e-mail: ozlem.fedai@gmail.com, ozlem.durmaz@deu.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

inançların, aidiyetin ve ileri aşamada özgürlüğün yitimini sağlayan özelliği ile sık sık eleştirilen bir kavram”¹ olarak karşımıza çıkmıştır. Bütün kültür ve toplum alanlarını etkileyen bu akım, birey açısından bakıldığında, her şeyi kontrolü altına alarak bireyleri “standart” kuklalar hâline dönüştürdüğü ve tekdüze bir hayatın mahkûmu yaptığı için de “içe dönmeye” yol açmıştır.²

Postmodernizm ise modernizmin kendinden önceki tüm dogmaları elinin tersiyle ittikten sonra kendi kurallarını dogmalaştırmasını eleştirerek ortaya çıkmıştır. Daha çok 1960’lı yıllardan itibaren dünyada yaygınlık kazanan postmodernizm, modernizm başta olmak üzere, bütün “izm”leri, ayrıca teknoloji, bilim, din ve ahlâkın kural koyuculuğunu reddeden bir yaşam biçimi olarak algılanır. Bir yaşam kültürü olarak postmodernizm, “modernliğin parametrelerine, bilimsel bilginin üstünlüğüne, pozitif bilimlere, doğrusal gelişmeye, ulus-devlet anlayışına, endüstrileşmeye, kapitalizme, demokrasiye, laikliğe vb. karşı çıkan veya onları sorgulayan; buna karşılık belirsizliğe, parçalılığa, farklılığa, etnikliğe, alt kültürlere, kültürel çoğulculuğa, bilgiye yönelik çoğulcu bakış açısına, yerelliğe, özgünlük ve özgürlüklere ayrıcalık tanıyan bir hareket”³ olarak şekillenmiştir. Özetle, postmodernizmin benimsediği ve karşı olduğu değerler ise:

- 1- Rasyonalizm, pozitivizm, liberalizm, kapitalizm, Marksizm vb. bütün ideoloji ve felsefelere karşı olmak.
- 2- Modernizm ve değerlerine karşı sorgulayıcı bir tavır almak.
- 3- Evrensel bütünlük yerine her tür çoğulculuktan yana olmak.
- 4- “Her şey gider” felsefesini ilke edinmek.
- 5- Her alanda tam bir eklektizm (seçmecilik) anlayışı sergilemek.
- 6- Gelenek-modern, yüksek kültür- kitle kültürü, sağ-sol, şimdi-geçmiş gibi kutupluluk ortamında olmak.
- 7- Her alanda ‘kural, düzen, ilke, yasa, âdet’lere karşı bozucu, ihlal edici bir tavır sergilemek.
- 8- Aşırı görecelik tavrını benimsemek.

¹ Alain Touraine, *Modernliğin Eleştirisi*, çev. Hülya Tufan, YKY, 1995, s. 24.

² Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.

³ Sezgin Kızılcık, *Postmodernizm Dedikleri*, Saray Kitabevleri, İzmir 1996, s. 28.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

9- Tek bir gerçek ve tek bir anlam vardır değil, çok gerçek ve anlam vardır, düşüncesinde hareket etmek.

10- İronik olmak

11- Dine karşı olumlu bir tavır almak.

12- Geçmişle hâl arasındaki bağları koparmamak.

13- Gerçekliğin yerine imajı koymak ...⁴ şeklinde sıralanabilir.

Birey açısından bakıldığında postmodernizm; modernizmin tersini yapıp bireyi "içe dönüş"ten kurtarmayı, ferdin değişken yapısını ortaya çıkarmayı; ona her alanda bir "seçme özgürlüğü" aşılmasını ilke edinir.

Sanat açısından terime yaklaştığımızda postmodernizmin, sanatın bir kurgu veya oyun, sanatçının ise bu oyunu dilediği gibi kurgulayan, oyuna müdahale edebilen, dilediğinde ona dahil olan bir "oyun kurucu" olduğu düşüncesini benimsediğini görürüz. Zaten postmodern yazar, etik/siyasal ya da tarihsel malzemeyi oyunlaştırma eğilimindedir.⁵ Postmodern sanatçı, irrasyonel ile rasyonel olanı, düş ile gerçeği, geçmiş ile bugünü bir arada yansıtır. Zira postmodern düşünce, "gerçek" dediğimiz şeyin, bir kurgu veya oyundan ibaret olduğunu, gerçeğin "göreceli" olduğunu savunmuştur.

Bu makalede ele aldığımız Tarık Dursun K.'nin "Derdiyok ile Zülfüsiyah"⁶ adlı öyküsünün, postmodernizmin Türkiye'de soluğunu yeni hissettirdiği yıllarda (1971) kaleme alındığı görülür. Her ne kadar postmodernizmin 1980'lerden itibaren Türk edebiyatında etkilerinin açıkça gözlemlendiğine dair yaygın bir kanaat mevcutsa da, yazarın anonim halk öykülerini yeniden kaleme almak konusundaki niyeti, eseri kurma sürecini ve yazma amacını okurla paylaşması bize öykünün postmodern bir yaklaşımla yeniden kurgulandığını düşündürmüştür. Zira bu öykünün de yer aldığı *Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep* adlı kitabının başına "Taş baskısı için yeni halk hikâyeleri" alt başlığını koymasına bizce manidardır. Bu öykülerin orijinallerinde sosyal sorunları, egemen güçlerin hâkimiyetlerini ve bu güçlerle mücadele ederek onların tüm kurallarını yıkma eğilimi gösteren insanlar yer almazken, yazar yeni kurguladığı öykülerdeki tüm kahramanlarını bir başkaldırı içine sokarak sosyal kurumlar ve değerler (töreler, evlilik, ahlâk anlayışı vs.) ile onları yüzleştirir..Onları modernizmin belirle-

⁴ Sezgin Kızılcıkelik, *age.*, s. 36.

⁵ Yıldız Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

⁶ Tarık Dursun K., *Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep*, Sinan Yayınları, İstanbul 1972, s. 53-65.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

diği kurallara ve toplum düzenine, ahlâk anlayışına mahkûm yapmaz. Aynı kitaptaki “Gül ile Sitemkâr”, “Sürmeli Bey” vb. öykülerde de orijinallerinden hayli uzaklaşmış, yeniden kurgulanmış, 20. yy’ın gerçeklerine uyarlanmış ancak gelenekten anlatım biçimi ve isimler üzerinden yararlanıldığı görülür. Böylece yazar, eski anlatı geleneğinden aldığı halk hikâyelerini (kişi adları, konuları, anlatı özellikleri dahil) bugünün gerçeklerinin zeminine monte ettiğini, geçmiş zamanın öykü çatısı ile bugünün öykü çatısı arasında metinlerarasılık yoluyla köprü kurduğunu ilan etmiş olur.

İNCELEME

“Derdiyok ile Zülfüsiyah” öyküsü, adının da çağrıştıracığı gibi, aynı adlı bir halk hikâyesinin kurgusu deforme edilip yeni bir kurguyla tekrar yazılmasından ibarettir. Postmodern öykü ve romanlarda yazarların, biçem ve tema olarak gelenekten yararlandıkları, ancak geleneksel olan bütün kurallara karşı çıktıkları yukarıdaki açıklamalardan anlaşılabilir. Tarık Dursun da, “Derdiyok ile Zülfüsiyah” adlı öyküsünde, aynı adı taşıyan bir halk hikâyesinden biçem ve tema olarak yararlanmış; ancak yeni bir kurguyla ve bugün-dün ayrımını ortadan kaldırarak ve çoklu son fikriyle, kahramanların, yazarın ve okuyucunun konumlarını sorgulatan bir hikâye yazmıştır. Yazar, eserin kurgusuyla bir “oyun” gibi oynamış; istediği zaman olay örgüsünü dondurmuş, istediği gibi esere/oyuna yön vermiştir. Öykü, bu özellikleriyle postmodern bir anlayışla yazılmıştır.

Kendisiyle yapılan bir röportajda, bu öyküleri neden yeniden yazdığını yazar şöyle anlatmıştır⁷:

Benim yazdıklarımla eski “taşbaskısı hikâyeler” arasında elbette olay bağlantısı ve dünya görüşü yönünden benzer bir bağlantı olmayacak. Neden olsun? Onu yazanlar, ya da anlatanlar benim görüşümle doğru orantılı değil ki. Asıllarında eleştirel bir tutum yoktur, bir bakış yoktur, herhangi bir dünya görüşünden uzaktır. (...) Evet, özellikle yaptım, kendime uyarladım bunları, aldım, Tarık Dursun K. Hikâyesi yaptım.

Yazarın sosyal konuları işlediği, öykülerinden oluşan “Taşbaskı için Yeni Halk Hikâyeleri” başlığı altında yayımlanan *Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep* adlı kitabında bulunan bu öykü, törelerin birey

⁷ A. B. “Tarık Dursun K. İle”, *Varlık*, nr. 788, Mayıs 1973, s. 12.

üzerindeki buyurganlığını yansıtır.⁸ "Derdiyok ile Zülfüsiyah"ta, geleneksel anlatıda çok sık karşımıza çıkan, sosyal koşulları farklı iki sevgilinin aşklarına toplumun engeller koyması ve onların ayrılmamak için verdikleri mücadele konusu işlenmiştir. Yazar öyküde, toplumun "doğru"larının ve gerçeklerinin değiştirilebileceği, toplumun değil kişilerin kendi tercihlerinin yazgılarına yön vermesi gerektiği ve insanların felakete götüren sonların bu şekilde ortadan kaldırılabilmesi mesajını üstkurmaca ile yeniden kurgulamıştır. Bu konu ve mesajı, yeni bir form içinde bugünün şartlarına oturtarak okura ulaştırmıştır. Yıldız Ecevit, üstkurmacanın yazar tarafından metne nasıl uygulandığını şöyle ifade eder:

Üstkurmaca yazarı, çoğunlukla örtük yada açık düzlemde bir meta evren yaratır metninde. Başta metninin öyküsü olmak üzere, roman kişilerinin, giderek de yaşamın kendisinin kurmaca olduğu gerçeği, bu meta evrende sürekli vurgulanır. Somut yaşam ve kurmaca metnin bir araya getirilmesi, birbiriyle çakıştırılması, aradaki sınırların yok edilmesi, üstkurmaca düzleminin ana özelliğidir.⁹

Ecevit'in ifade ettiği gibi, Tarık Dursun K. da, anonim bir halk hikâyesini almış çağdaş zaman ile geleneksel anlatının geçtiği "geçmiş zaman"ı çakıştırmıştır. Zaman zaman –bilinçli olarak- kurmaca metinde araya giren yazar, yaşamın kendisinin de kurmaca olduğu mesajını okuyucuya vermiştir. Böylece geleneksel metni deforme ederek bu çağın toplum kuralları açısından yorumlayan yazar, somut yaşamın kuralları ile geleneksel yaşamın kurallarını iki ayrı düzlemde (Kendi üstkurmaca metni ve geleneksel halk hikâyesi düzlemi) çakıştırmıştır. Yazdığı üstkurmaca evreninde bazen sınırları birbirinin içine geçirmiş, bazen de parantez içinde yaptığı açıklamalarla iki evreni ayırmıştır.

Postmodern tavır, yukarıda belirtildiği gibi, her alanda 'kural, düzen ve âdet'lere karşı ihlal edici bir tavır sergilemeye yönlendirir. Tarık Dursun K.'nin bu öyküsünde de, hem klasik öykünün kuralları bozulmuş hem de toplumun "törel kurallarıyla savaşıyan birey" tavrı yansıtılmıştır. "Sevenlerin kavuşmasını engelleyen her türlü kural, töre ya da anlayış yok edilmelidir" fikrini savunan yazar, öykü boyunca sevenlerin tarafını tutmuş; böylece topluma ve yasalarına karşı düzeni bozmak isteyen (Postmodern) bir yazar duruşu sergilemiştir.

Öyküde Biri balıkçılıkla geçinen (Derdiyok), diğeri yaylada göçebe bir hayat süren (Zülfüsiyah) iki gencin arasındaki aşka, sosyal

⁸ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Özlem Fedai, *Tarık Dursun K.'nin Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2006.

⁹ Ecevit, *age.*, s. 68.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

statülerinin farklı oluşu yani toplumsal anlayış gereği engel olunmaya çalışılmasını, kızın kendi çevresinden biriyle evlendirilme zorunluluğunu sergileyen yazar, genç âşıkların kaçışlarını “düzene başkaldırma” şeklinde yansıtır. Yasaklara karşı boyun eğmeyen âşıklar, “törelere yasaları”nı bozma kararı alırlar ve kaçmaya karar verirler. Böylece eserdeki vak’a, kahramanlarının kural bozmaya çalışan tavrı da postmodern anlayışa uygundur. Törelere sığıntı kurşunlara aldırmayan genç âşıklar, aşkları için mücadele etmiş; bu uğurda ölmüşlerdir.

Postmodernist düşüncede tek bir doğru ve gerçekten söz edilemediğini daha önce belirtmiştik. Gerçeklik, bu anlayışa göre “kurmaca” olduğundan değişken bir yapı da arz eder. Postmodern yazarlara göre, bu düşüncenin izahı, “(...) gerçeğin tek ve tartışmasız bir açıklaması olamaz, ayrıca hiçbir zaman tek bir kişinin ya da tek tek kişilerin tüm gerçeği kavramaları da söz konusu değildir. Eğer tek, bütüncül ve bağlayıcı bir gerçek varsa, bunu kişiler kendi zihinlerinde kendilerine göre yorumlayarak anlayabileceklerdir. Böylece yine gerçeğin ancak bir parçası bilinebilecektir”¹⁰ şeklinde yapılabilir. Doğadaki gerçeklik algısını; kurumlar, sistem ve kavramların değişken olduğu görüşünden hareketle değerlendiren Nesrin Kale de, aslında mitoslardan bugüne gerçeği anlattığını savunan her türlü yapıtın ve anlatım türünün sadece gerçeğin farklı yorumları ve kurmaca anlatımdan öteye gitmediğini ifade eder¹¹. Bu sebeple postmodern metinlerde yazarlar, daha başından metnin bir kurmaca/oyun olduğunu, içindeki gerçekliğin de değişken olduğunu okura ilân eder. “Derdiyok ile Zülfüsiyah” adlı öyküde de Tarık Dursun, gerçeğin değişkenliği düşüncesini fert hürriyeti üzerinden vurgulamak istemiştir. Bunu:

“(Kişi özgürlüğü geniş kapsamlı olamaz. Dilediğiniz anda, dilediğiniz kadarıyla bu özgürlüğü kullanamazsınız. Toplum sizi engeller sayın okuyucu!)” (s. 59)

¹⁰ Oya Batum Menteşe, “Sanatta ve Edebiyatta Postmodernizm”, *Türk Dili*, nr. 519, Mart 1995, s. 237.

¹¹ Nesrin Kale, bu konuda şunları söyler:

“...sosyal ve kültürel kurumlar doğanın kendisinde tartışılmaz doğrular olarak yoktur. Tüm kurumlar ve onların getirdiği sistem, kavram ve doğrular kurmacadır. Gerçeklikleri göreceli ve tartışmaya açıktır. (...) İnsan doğruları veya genel anlamda ve de herhangi bir bağlamda gerçeği hiçbir zaman bilmemiştir, ancak onun kurmaca şekillerini görmüştür; çünkü “mitos”lardan günümüze, bize gerçeği anlattığını savunan her türlü yapıt ve anlatım türü sadece gerçeğin yorumu ve kurmaca anlatımından başka bir şey değildir” Bkz. “Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru”, *Doğu-Batı*, Mayıs-Temmuz 2002, s. 19.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

diyerek toplumun dayattığı "toplumla çatıştığı noktada kişi özgürlüğünü sınırlama" kuralını ironik biçimde alaya alarak yapar. Aynı zamanda yazar gerçeğin değişkenliğini okura yansıtabilmek için, okurun kişisel tercihini kullanabilmesi ve öykü kahramanlarının kendi seçtikleri bir "son"u yaşayabilmesi amacıyla, esere üç adet "son" yazar. Böylece kahramanların aşklarına törelerin ve sınıf farkının yasaklar getirmesine karşılık, -öyküyü yeniden kurgulayan kişi olarak yazar, modern okuru klişelerden kurtarmış olur. "Bireyin sonunu, töreler, sistem ve kurallar, alinyazısı değil, kişilerin kendi seçimleri ve eylemleri"nin belirlemesi gerektiği mesajını verir. Bunun için, kahramanlarına kendi seçimleriyle üç değişik eylem yaptırarak hem onları hem de okuru özgür bırakır. Olay örgüsünün hazin şekilde ilerleyişine engel olamayan okuyucu da hiç değilse, olayın bitiş şeklini kendi seçmiş olur. Kaderlerini kendileri çizemeyen genç âşıklar da, hiç değilse ölüm şekillerine karar verme hakkına sahip olarak muhtemel üç "son" içinde birlikte ölüme yürürler.

Yazarın öykü içinde yaptığı numaralandırmayla (I) numaralı sonda, farklı sosyal statülerden oldukları için aileleri iki gencin birleşmelerine, birlikte kaçmalarına izin vermez. Töreler gereği onları öldürme kararı alırlar. Kayıkla İşnar gölünde kaçmaya çalışan iki genç, açılan kurşun ateşi sonucunda öldürüleceklerini anlayınca Derdiyok kayığın tıpasını çeker ve "törelerin kurşunları"yla değil, kendi seçimleriyle intihar ederek ölüme gider.

Yazar (I) numaralı sonda onların ölümünü okuyucuya şöyle anlatır:

I

"Bizi öldürecekler." dedi Zülfüsiyah.

Bir kurşun vınlayıp başının üzerinden geçti, gitti.

Derdiyok susuyordu, boşa koysa dolmuyor, doluya koysa almıyordu. (...) Uzandı kızı kendine çekti. (...) O zamandı, Derdiyok elinin boşa kalanını kayığın tabanında gezdirdi, tıpasını buldu, parmağına dolayıp halkasından çekiverdi. (...)

Sular (...) yaz dereleri gibi akıllı uslu doldurdu kayığı; Derdiyok ile Zülfüsiyah'ın ayaklarına yürüdü,; ordan dizlerine çıktı, dizlerinden karınlarına, karınlarından göğüslerine...

Kıydakiler sonra sonra farkına vardılar. Tüfeklerini omuz desteklerinden aşağı aldıklarında her şey bitmişti zaten. (s. 61-62)

Yazarın, öykünün sonu için okuyucuya sunduğu (II) numaralı seçenekte, kahramanların ölüme gidişi şöyle anlatılır:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

II

“Bizi öldürecekler.” dedi Zülfüsiyah.

Bir kurşun vınlayıp başının üzerinden geçti, gitti.

“Çök!” dedi Derdiyok. “Çök!”

Ama geç kalmıştı, Zülfüsiyah ikinci kurşundan kaçamadı; ufakık, serçe parmağım kadar bile olmayan kurşuncuk geldi, Zülfüsiyah’ı buldu.

Derdiyok koştı, ayakta durdu, kızı kollarına aldı, sarıldı. Keşke bunu yapmasaydı, keşke ayakta olmasaydı. Keşke kollarını açıp düşmesini bekleyseydi Zülfüsiyah’ın.

Kıyı kurşunları çoğalıp Derdiyok’u buldular; hiç biri sırasını beklemedi, hiç biri birbirine buyur etmedi. Ağgözlülükle birbiri ardından sıcak, canlı, kurşuna hayır demekten yoksun ete gömüldüler. (s. 63)

Yazarın okura sunduğu (III) numaralı seçenek ise, Derdiyok ile Zülfüsiyah’ın ölümünü bir başka şekilde şöyle anlatır:

III

“Bizi öldürecekler.” dedi Zülfüsiyah.

Bir kurşun vınlayıp başının üzerinden geçti, gitti.

Derdiyok sustu, hiçbir şey söylemedi. Kürekleri kavradı ve başladı çekmeye. (...) Bir sürenin sonunda kıyıya erişti. Ama bir boş kıyıydı. Adam boyu sazlık, rüzgârı dinikti.

Önce Derdiyok indi, elini uzattı. Zülfüsiyah’ı indirdi. Zülfüsiyah ayağını değdirir değdirmez anladı. Yumuşacıktı, göçekti, kaygandı, yapıştıktı, ayak bileklerine dek yürüyüp çekiyordu. Anladı, yüzünü Derdiyok’a çevirdi, sessizce gülümsedi. El ele tutuştular, Derdiyok sazları araladı, yürüdü. (...) Birlikte usul usul yürüdüler, derinlere doğru hep bir adımda daha çok indiler. (s. 64)

Görüldüğü gibi yazar, okurun seçimine sunduğu üç ayrı “son” ile yöntemleri farklı da olsa, kahramanlarını ölüme göndermiştir. İlkinde kayıkla İşnar’da açılırken kayığın tıpasını çekiveren âşıklar intihar eder; ikincisinde kendilerini kurşunlara bırakırlar; üçüncü sonda ise öldürüleceklerini anlayıp bataklığın içine kendilerini bırakırlar. Bu üç sonla yazar, postmodern bir metin evrenine uygun biçimde, okurunu tek bir gerçek veya doğru, tek bir kurgu veya bakış açısı ve tek bir son fikrinden uzaklaştırmış “çoğulcu” bakış açısını yaygınlaştırmış olur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Postmodern bir eserde yazarın okuyucudan beklediği şey, "alınmış veya kabul edilmiş doğrulardan sıyrılarak eserin oluşumuna katılması ve kendi yorumunu ortaya koymas"dır"¹². Böylece katılımcı bir okur yaratan postmodern yazarlar, okuyucuyu yazarın her söylediğine koşulsuz inanan, sorgulamayan, statik bir kimlikten çıkarmış olurlar. Tarık Dursun'un bu öyküde gerçekleştirmek istediği şey de; okuru standart, yazarın sunduğu her şeyi kabul eden "kukla"lar olmaktan çıkarmak; düşünen, sorgulayan, isyan eden, farklı açılardan vak'aya bakma çabasında olan, aktif bir okur yaratmaktır. Bu anlayış şekliyle, okura eserin bir parçası olmayı da öğreten yazar, öyküde okuyucunun elinden tutmuş, onu sık sık kurguya dahil etmiş ve ona gördüklerinin sadece değişmez bir gerçekle izah edilemeyeceğini ifade etmiştir. Tarık Dursun, eseri için birden fazla son yazacağını, okuyucunun kendine uygun olan "son"u büyük bir hürlük içinde seçebileceğini okura duyurarak postmodern bir yazar tavrı sergilemiştir.

Okuyucuyu eserin gidişatı ve kahramanların kaderi hakkında yoruma teşvik eden yazar, geleneksel metinden aldığı hammaddeyi de değiştirir. Okurun, kahramanlar için beğendiği sonu seçmesini ister. Yazdığı üç adet sonda da, parantez içinde araya girip açıklamalar yapıp bunları koyu yazarak normal metinden ayırır- Bu şekilde, geleneksel metindeki hazin sona farklı bakış açılarıyla bakma düşüncesini esere egemen kılar. Ayrıca yazdığı üç farklı sonuç ile öykünün kahramanlarına da bir seçme özgürlüğü tanıyan yazar, bunu okuyucuya öykü içinde şöyle açıklar:

(Derdiyok ile Zülfüsiyah'ın acıklı hikâyesi birkaç biçimde son bulmuştur sayın okuyucu! Sevenler için mutlu son olmadığından bu hikâyenin yazarı, sizler için üç ayrı son düzenledi. Her okuyucu huyuna ve suyuna uygun düşen bu üç sondan birini bu hikâyenin sonu kabullenebilir. Seçme hakkı onundur.) (s. 61)

Yazarın bu açıklamaları, kurguya müdahale edişini, anlattığı geleneksel öykü içinde bir başka kurgusal dünya oluşturma çabasını gözler önüne serer. Böylece İşnar Gölü kıyılarında Derdiyok ile Zülfüsiyah'ın "yasaklanmış aşkı" çevresinde gelişen öykünün kurgusuna 20. yüzyılın bakışından müdahale eder. Yazar, araya girip kendi tecrübelerini de katarak kendi yorumlarını da öykü evrenine yerleştirir:

Zülfüsiyah büzülü kaldı, hıçkırdı.

"Ağlama" dedi Derdiyok.

¹² İsmail Çetişli, *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 166.

(Ah, kadınlar niçin ağlarlar, niçin bu kadar çok severler göz-yaşlarını?Bilirler: Keder-bir adı hüzündür-yaraşır onlara. Ağlamak da yaraşır. Ağlayınca hırçınlıkları gider, gözleri aydınlanır, tenleri ıtır, üzerlerine bir doyunluktur çöker. Ağlamış bir kadın güzeldir sayın okuyucu! Doygun kadının gülünç çirkinliğini- siz, siz olun- ağlamış bir kadının ince, ama yaban güzelliğine tercih edin.) (s. 61)

Görüldüğü gibi Zülfüsiyah'ın Derdiyok'a kavuşmasına engel olan töreler ve onları öldürmek isteyen ailesi yüzünden döktüğü göz-yaşlarının arasına yazar, "kadınların ağlaması" hakkındaki kendi düşüncelerini ekleyen yazar, okuyucu, eser, yazar ve kahraman arasındaki sınırları kaldırmış olur ki, bu anlayış da postmodern eserlerin bir özelliğidir. Postmodern anlayış, edebî eseri, esnek, kuralları değişebilen bir "oyun"a dönüştürmüştür. Tarık Dursun da bu öyküde klasik öykü evrenine uymayan, "metin"le, "kahraman"larla ve "okur"la – araya girip kurallarına istediği gibi müdahale edebildiği bir oyun gibioynamıştır.

Farklı çevrelerin insanları olan Derdiyok ile Zülfüsiyah'ın aşkı, Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" adlı öyküsünde yer alan Kazdağları'nda göçebe bir hayat süren yayla kızı Emine ile Edremit'te, ovada yaşayan Hasan adlı genç arasındaki, yaşam farkının imkânsız kıldığı aşkı anımsatır. Ancak, "Hasan Boğuldu"da, Hasan'ın büvette boğulduğunu düşünen Emine, onun ardından kendini büvete atarak intihar etmişken, bu öyküde Tarık Dursun, imkânsız aşkı yaşayan kahramanlarını –hiç değilse- ölürken ayırmamıştır.

Postmodern metin dünyasında yazarın ve kahramanının kimliğinin tanımlanması da güçleşir. Tarık Dursun K.'nin "Derdiyok ile Zülfüsiyah" adlı öyküsü, okuru yönlendiren yapısı, öykü kahramanlarının kendi iplerini ellerine almasına imkân tanıyan üç seçenekli "son"u ile olduğu kadar ve yazarın kimliğinden sıyrılarak okuyucuyla aynı statüde olması sebebiyle de postmodern anlayışın özelliklerini taşır. Yazarın okura sunduğu bu tercih imkânı, aslında geleneksel "yazar" kimliğine kafa tuttuğunu gösterir.

Postmodernist metinlerde, öykü ve roman dünyasının kurgulanışında metinlerarasılık önemli bir yer tutar. Kutsal kitapların metinlerinden, masal, mitoloji ve halk hikâyelerinden yararlanan yazarlar, 'olmaz-ile olur'u, 'gerçek ile düş'ü, 'kurgusal olan ile olmayan'ı 'olağanüstülükle sıradanlık'ı bu sayede iç içe yansıtır. "Derdiyok ile Zülfüsiyah" adlı öykü, aynı adı taşıyan halk hikâyesinden konu ve metin olarak yararlanmış; bu halk hikâyesini modernize ederek 20. yüzyılın gerçeklerine ve sosyal koşullarına uyarlamıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

"Derdiyok ile Zülfüsiyah" adlı öyküde başlangıçta bir halk hikâyesine bağlı kalan, ondaki ayrıntılardan yararlanan yazar, sonradan öyküye müdahale eder. Yazar, bir kutupluluk yaratmak düşüncesiyle, önce halk hikâyesine tâbi olur; sonra kurgusuyla "oynayarak" ona yeni bir form verir. Kendi "ben"inin dışına çıkarak öyküden uzaklaşır, hatta öyküyü birden fazla anlatıcının anlattığı izlenimini vermeye çalışır. Halk hikâyelerinden biçim ve anlatım olarak yararlanan yazar, böylece metinlerarasılık'a başvurmuş olur. Ayağına su kirpisinin oku batan Derdiyok'un, Zülfüsiyahlar'ın çadırında tedavi edilmesini de aynı adlı halk hikâyesinden yararlanarak, yani metinlerarasılık'a başvurarak anlatır:

(...) Birinci günün akşamına ayağı davullar gibi şişti, yemyeşil kesildi. Yaşlı kocakarılar dağ otlarından tohumu gömgök gövermiş yabansı çiçeklerden öz toplayıp tunç havanlarda döğdüler, içine sabun çenttiler, yumurtanın sarısıyla kardılar ve merhem ettiler, Derdiyok'un ayağına çaldılar. (s. 57)

Öyküde, masallarda ve halk hikâyelerinde görülebilen olağanüstülükler, "rüya" motifi gibi geleneksel anlatıya ait motifler de kullanılmıştır. Ancak okuyucuyu bu geleneksel anlatıların atmosferlerinden çıkarmak isteyen yazarın derhal kurguya müdahale ettiği ve olayı gerçeklerin düzlemine taşıdığı dikkat çeker. Böylece motif ve anlatım biçimi olarak masalların dünyasından yararlanan yazar, gerçek ile masalsı olan'ı yan yana yansıtarak da postmodern anlayışı sergilemiş olur. Öyküde bu durum şöyle karşımıza çıkar:

"Niçin?" dedi Derdiyok. "Duydum ki, adına Zülfüsiyah derler bir güzel varmış Yeşil çadır ardından ayası yeşil yürekli benli bir el çıkıp cümle âleme nasip bağışlar, kısmet verirmiş. Ben senin elin ayasında o beni gördüm, alazası gözümü aldı. Sen Zülfüsiyah mısın, değil misin, kuşkuya düştüm..." dedi.

"Görsen bilir misin?" dedi Zülfüsiyah.

"Niçin bilmeyeyim?" dedi Derdiyok.

O zaman Zülfüsiyah elini açıp ayasını Derdiyok'a gösterdi. Yumuşacak ve ayıp bir pembelenmede yeşil yürek biçimi bir bendi. Derdiyok o saat kıza âşık olup vuruldu, derin bir ah çekti, eğilip elin ayasındaki beni öptü.

(Hikâyemizin bundan sonrasında pek ilginç şeyler olmadı sayın okuyucu: Olabilecekken olmadı. Erkek, Işnar gölü çevresinden de olsa kadına saygılıydı. Kadın yani Zülfüsiyah. Okul yüzü görmemişti, kitap okumamıştı, yabancı dil hiç bilmiyordu, Avrupa yüzü görmemişti.) (s. 56-57)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Zülfüsiyah ile Derdiyok'un adı bile gelenekten alınma iken, yazarın Zülfüsiyah'ı öyküye soktuğu sırada, Avrupa yüzü görmemiş olmasından, yabancı dil bilmemesinden, kitap okumamasından bahsetmesi, yazarın bugünün değer yargılarını devreye soktuğunu, yani eski ve klâsik olana, bugünün modern algısı ile yaklaştığını gösterir.

Halk hikâyelerinde görülen 'avuç içindeki yeşil ben ve bu benli el ile nasip dağıtmak, bir anda âşık olmak' gibi unsurları kullanan yazar, Derdiyok'un elindeki yürek şeklindeki yeşil beni görüp Zülfüsiyah'a âşık olma sahnesinin hemen ardından, bu çağın değer yargılarını (kızın okumamış oluşunu, yabancı dil bilmeyişini, kitap okumamış oluşunu, Avrupa görmemesini) araya sıkıştırır. 'Masalsı' ile 'gerçek' böylece yazarın parantez içinde koyu yazarak asıl kurgudan ayırdığı satırlar ile hem birleşmiş hem ayrılmış olur. Yazar, aşkta, sosyal farkların önemli olmadığına dikkat çekmek ister gibi Zülfüsiyah'ın sosyal ve kültürel durumunu okura anlatmış ancak toplum kurallarının buyurganlığını da hatırlatmıştır.

Postmodern bir eserde, kahramanların eylemlerini tartışmaya açan yazar, okuyucuyla birlik olup yarattığı kahramanları eleştirir, onların zihinlerini okur. Okuyucuya onların yapacağı eylemleri ve sonuçlarını önceden bildirir. Böylece eserin yazılma serüvenini, basamaklarını okuyucuya anlatan yazar, kurgudaki hakimiyetini ve kişi yaratmadaki tercihini okurla paylaşmış olur. Öykünün sonunu, kahramanların kafasındaki planlar hakkında sergilediği ekletizmi (seçmeciliği), kişi yaratma sürecindeki seçmeciliğini okurla paylaşır. Bu paylaşım sırasında (yine parantez içinde ve koyu harflerle yazıp ana kurgudan ayırarak) okurdan izin bile ister:

(Hikâyemizin tam burasında bir kadın kişinin işe karışmasına izin verilmelidir sayın okuyucu!... Adı Zülfüsiyah'tır. Belki duydunuz, belki de hiç duymadınız. Dilerseniz onu bir de Derdiyok'tan dinleyelim.) (s. 55)

Görüldüğü gibi yazar, okurla kendisi ve kahramanları arasında iç içe geçebilen bir ilişki ağı kurar. Zaten postmodern anlayışla eser yazan bir yazar, aslında yarattığı kişilerin kontrolünü sonuna kadar elinde tutuyor değildir. Kahramanları hem yazara hem kendilerini çevreleyen tüm kurallara, âdetlere karşı "bozucu ve yıkıcı" olabilirler. Bu öyküdeki Derdiyok ile Zülfüsiyah da, birbirlerine âşık olup törelerin yasalarından kaçtıkları için özelde Zülfüsiyah'ın ailesinin, genelde ise, törelerin kurallarına karşı gelmişler, törenin kurşunlarına karşı canlarını feda etmişler, ancak ölüme giderken bile ayrılmamışlardır.

Postmodern metinlerde, dine karşı da olumlu bir tavır sergilenir. Anlatıcı-yazar, Derdiyok ile Zülfüsiyah'ın ailelerinin ve törenin acı-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

masızlığını sergiledikten sonra kendi öznel bakışını sunar. Yazarın parantez içinde ana kurguya eklediği yorumunda, Tanrı ve dine karşı saygısı göze çarpar. İnsanların bağışlamazlığına karşın dinin ve Tanrının hoşgörüsünü ifade eder:

(Hayır sayın okuyucu! Derdiyok bilmez, ama sen bilirsin. Bağışlamak insanlara özgü değildir. İnsanı ancak Tanrı yargılar, ancak yine Tanrı bağışlar. İnsan, çoğul olunca hep sevgisizdir; acımasız, bağışlamasız ve hoşgörü bilmezdir.) (s. 60)

Öyküde postmodern kurguların taşıdığı "uyuşmazlık" fikri yani okurun beklentileri ile yazarın anlattıklarının (kahramanların eylemlerinin) uyuşmazlığı da dikkat çeker. Kahramanlarının eylemlerini önceden bilen yazar, okurun onlardan yapmasını veya söylemesini beklediği şeyleri kahramanlarına söyletmez veya yaptırmaz. Her eylemi alt üst eden bu anlayış, postmodernizme uygundur. Bunu da yazar, yine araya girip kahramanların eylemlerini yorumlayarak yapar. Kendi tecrübelerini ve fikirlerini anlatmaktan geri durmaz:

Derdiyok (...) gizli saklı Zülfüsiyah'ların çadırını buldu, Zülfüsiyah'ı ünledi.

Zülfüsiyah duydu, kimseleri uyandırmadan çadırından koptu, Derdiyok'u saklayan kara makilerin ardına koştı.

("Niçin geldin?" sorusunun da burada yeri yoktur sayın okuyucu! Bir kadın kendisini seven bir erkeğin ardı sıra geleceğinden emindir. Aşk böyle buyurur.)

Derdiyok:

"Gidelim!" dedi.

(Gitmek, bir fiildir. Eylemi gösterir üstelik. Kişi, kendi başına bu fiili işlerken özgürlük kurallarına uygun davranıyorum sanır. Ne büyük bir yanılğı! Kişi özgürlüğü geniş kapsamlı olamaz. Dilediğiniz anda, dilediğiniz kadarıyla bu özgürlüğü kullanamazsınız. Toplum sizi engeller sayın okuyucu!) (s. 59)

Bu paragrafta yazarın parantez içinde yaptığı açıklamalar, kendi yorumları, eski zaman diliminde (geleneksel halk hikâyesinde) geçen söylem ve anlatım biçiminden kendi öykü kurgusunu kurtararak okuru bugünün modern dünyasına çekme çabasını gösterir. Bugünün dünyasında kişilerin özgürlüklerinin geniş kapsamlı olamayacağını söyleyen "rehber" konumundaki yazar, geçmişin dünyasına ait bu öykünün kurgusundan hareketle, "Hangi devirde olursa olsun, insanların diledikleri anda diledikleri eylemleri gerçekleştiremeyecekleri"ni vurgular.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Postmodern anlatılar, sahip oldukları dil ve üslup özellikleri ile de bir çeşitliliği simgelerler. Bu çeşitlilik, eski ile yeniden, gelenek ile modernden birlikte yararlanarak dil konusunda da bir “çokluk” fikrini yansıtır. Öyküde, yerel kültür ve gelenekten biçem (üslup) açısından yararlanılması da postmodern anlayışa uygundur. Örneğin, bir yandan geleneksel halk hikâyelerinin söylence yada masal havası taşıyan dili, diğer yandan mazmunlarla ifade edilebilen güzellik anlayışını kullanan yazar, diğer yandan onları bu dünyanın değer yargıları içinde değerlendiren cümleler kullanır. Böylece eski/yeni, dün/bugün, klasik/geleneksel ikiliğini bir arada yansıtmış olur. Örneğin:

Derler ki: Böyle bir güzün böyle bir gününde adına Derdiyok derler bir balıkçı nevcivanı, bir er vakitte İşnar'da balığa çıktı. Tanrı rast getirdi, avı bol oldu, küreklerini topladı, siya siya kıyıyı buldu. (s. 54)

Yukarıdaki ifadelerde halk hikâyelerine ait söyleyişi, karşısında biri varmış gibi “anlatma” yöntemini sezme mümkündür. Ayrıca:

Zülfüsiyah duydu, kimseleri uyandırmadan çadırından koptu. (s. 59)

Derdiyok, (...) Zülfüsiyahlar'ın çadırını buldu, Zülfüsiyah'ı ünledi. (s. 58) gibi cümlelerdeki altı çizili ifadeler halk ağzından alınma söyleyişlerdir. Yazar bunların karşısına bugünün değer yargılarını yansıtan “üst” bir dili şöyle çıkarmıştır:

(Gitmek, bir fiildir. Eylemi gösterir üstelik. Kişi, kendi başına bu fiili işlerken özgürlük kurallarına uygun davranıyorum sanır. Ne büyük bir yanlgı! Kişi özgürlüğü geniş kapsamlı olamaz. Dilediğiniz anda, dilediğiniz kadarıyla bu özgürlüğü kullanamazsınız.) (s. 59)

Yukarıdaki cümlelerde geçen, eylem, fiil, yanlgı, kişi özgürlüğü, kapsam vb. ifadeler halk dünyasından çok modern dünyanın yapısını yansıtan sözcüklerdir. Eski ve yeni dünyaya yani klasik ve modern dünyaya ait bakış açısı cümlelere de yansımış; yazar iki bakışı birlikte eriterek yine çoğulcu bir tavır sergilemiştir. Bu şekilde öyküdeki gerçeklik algısı ile dil arasındaki münasebeti iki ayrı dünya üzerinden yansıtmaya çalışmıştır. Yine öykünün halk hikâyesi olan eski metnindeki tasvirler ile, Tarık Dursun'un yazdığı 20. yy'a ait olan bu yeni versiyonundaki tasvirlerle anlatılan güzellik anlayışı üslup açısından benzerlik gösterir:

“Önce saçlarını gördüm. Kuzgun karası idi. Gözleri saçlarından iki kat kara idi, bir bakıp can verirdi. Kirpikleri hançer idi. Ağzı divitsiz kara mordan bir hokka, dişleri bir sıralı inci, dudakları yarananımdan al idi. Yanakları güz güllerinden goncaydı.” (s. 55)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Postmodern bir anlatıdaki "çokluk" düşüncesi, biçimde yani üslûpta da kendini gösterir. Bu durum, Tarık Dursun'un öyküsünde, önce geleneksel bir halk hikâyesini andıran üslûpla okurun karşısına çıkan yazarın, kendi 'ben'ini de olaya dahil ederek kahramanların zihninde sorgulamalar yapması ve bunu okuyucuya aktarması şeklinde belirir. Soru cümlelerini sıkça kullanarak hem kişilerin zihnindeki çok yönlü düşünceyi hem de kendi kafasındaki soruları okura açmıştır:

Gel zaman git zaman Derdiyok iyileşti, toplandı, ayağa kalktı, yaralı tabanı toprağı gördü. Konuk çadırının önüne çıktı, durup baktı: Göçücüler çadır toplar, İşnar'ın dört bir yakasında yağmur bulutları gezinirdi. (...)

Sonra Zülfüsiyah'la el ele İşnar'a indiler. Kız, elinin altından gürbüz bir pisi otu kopardı, dişleri arasında ısırdı, sustu.

"Ne güne gidiyorsunuz?" dedi Derdiyok. "Yarına" dedi Zülfüsiyah.

(Bu anda sorulacak sorular pek çoktur, sayın okuyucu! "Ben n'apacağım?", "Ben n'olacağım?"ya da "Bizim sonumuz n'olacak?"gibi. Zülfüsiyahların her yazda İşnar'a yaylakları yoktu. Bu yüzden "Gelen yula görüşürüz" diyemedi. İnsan sevmezse, yılın da, ayın da, haftanın da, günün de ne önemi vardır. Ay geçse n'olur, gün geçse n'olur?") (s. 58)

Yazar, geleneksel halk hikâyesini andırır bir üslûpla Zülfüsiyah ve Derdiyok'un karşılaşmalarını "anlatma" (telling) yöntemiyle anlatıktan sonra kahramanların zihinlerinden geçmesi beklenenleri, sorgulama yaparak bize göstermiştir. Bu durum yazarın, okuyucuyu kahramanları üzerinde birkaç yönden düşündürme gayretini ortaya çıkarır. Anlatıcı, "İnsan sevmezse yılın da ayın da bir önemi yoktur" gibi bir sonuca giderek insan ruhunu ve kalbini ihmal eden modernizmin akıl yoluyla yaptığı yargılara karşılık, kendi fikirleriyle insanın kalbine, ruhuna ve onun dışındaki aşkın güçlere de söz hakkı vermiş, bu şekilde de postmodern bir tavır sergilemiş olur.

Öykünün son bölümünde tekrar bir halk anlatısı diline dönüş yapan yazar, modern anlatı ile geleneksel anlatıyı bir kez daha buluşturur. Bir meddahın anlatma biçimi ile modern anlatıcının anlatma biçimini birleştiren yazar, önce öyküsünü noktalamış hissi yaratır sonra ona bir ek yazar. Bu ek, yine parantez içinde yazılarak ve koyularak kendi yazdığı metinden ayırdığı geleneksel anlatının dil ve üslûbu ile yazılmıştır. Böylece yazar, post-modernizmin gelenek-modern ayrımını ortadan kaldıran, ikisini iç içe geçiren, ilkesini sergilemiş olur:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

(...) *İşnar'ın yüzü yağmur sonrasının kırıksızlığına erişti, güneş çıktı, bulutlar stırıldılar; yan yakadan erken uyanmış bir boz saksağan üç kez arka arkaya öttü, susup sesini dinledi:*

Tarık Dursun'un yazdığı üstkurmaca evreni

(*Derler ki ey okuyucu: O günden sonra olanlar asıl İşnar'a oldu; suları çekildi, yaz kurağı gibi kupkuru kurudu. Her şey, balıklar, su kirpileri, kaplumbağalar, düdüklük sazlar, suya inen gazeller, ak kuyruklu tilkiler, kuşların envai türlüleri bırakıp bırakıp gittiler İşnar'ı. En sonra insanlar gitti. İşnar bir başına kaldı. Sonra nasıl oldu bilinmez: Yıllar geçti, bir gün İşnar yeniden İşnar oldu, yaz kurağı gitti, her yan dupduru suya erdi. Her şey, balıklar, su kirpileri, kaplumbağalar, düdüklük sazlar, suya inen gazeller, ak kuyruklu tilkiler, kuşların envai türlüleri yeniden geri geldiler İşnar'a. Bir insanlar gelmedi. Kadını erkeği, çoluğu çocuğu, yaşlısı genci, İşnar'ın insana kinini biliyorlardı. İşnar, bağışlamaz İşnar'dı.*)

Öykünün sonuna eklediği halk anlatısında alınma geleneksel form

SONUÇ

İncelememizin konusu olan “Derdiyok ile Zülfüsiyah” adlı öyküde, kurgunun her aşamasına (giriş, gelişme ve üç ayrı sonuç) yazarın okuyucuyu dahil ederek ona farklı seçenekler sunmaya çalıştığını, okuyucuya öyküye “katılım” fırsatı verdiğini görürüz. Yazarın öyküye birden fazla “sonuç” yazarak modernizmin okurun zihnini tutsak eden “bütüncü” fikrini kırmaya çalıştığını; okura “çoğul” bakış açısı kazandırma çabası içinde olduğunu, böylece yazarın konumunu da sorgulattığını söyleyebiliriz. Ayrıca yazarın öyküde, okuru tek bir gerçeğe sevk eden, her şeyi bilen, gören bir yazar kimliğini yitirdiğini, kahramanlarını da törelerin kurallarını yıkmaya sevk ettiğini görürüz. Kahramanlarını dizginlemeyen yazarın, geçmiş tecrübelerinden yola çıkarak kahramanlarının eylemlerini okuruna seslenip onlarla omuz omuza çözümlemeye çabaladığına, bu şekilde postmodernist bir bakış açısı sergilediğine şahit oluruz. Böylece yazarın, postmodern anlayışın savunduğu “gerçeğin değişkenliği” savını ispat etmeye çalıştığı sonucuna ulaşırız ki, eserin sonu için sunduğu farklı seçenekler, bu savın ispatı, “bütünlük” düşüncesinin yok edilmesi ve okurun öyküye katılımı için bir eğitim gibidir. Zira, postmodern sanatın amacı, herkesin üzerinde hemfikir olacağı bir gerçeğin ya da zevk anlayışının altını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

çizmek yani bir *bütünlük* fikrini belirginleştirmek değil *çoğulculuk* fikrini vurgulamaktır. Tarık Dursun'un "Derdiyok ile Zülfüsiyah" adlı öyküsünün, eserin kurgulanmış bir oyun, yazarın da onu tekrar tekrar kurgulamaktan zevk alan bir şahıs olduğu düşüncesini doğrulayan postmodernist anlayışa göre yazılmış bir öykü olduğunu söyleyebiliriz.

Tüm bu değerlendirmelerden sonra unutulmamalıdır ki, modernizmin tüm değerlerine, buyurganlığına karşı koyarak ortaya çıkan postmodern sanat algısı, edebiyat eserine çoğulcu bir yaklaşımı kazandırırken yazar-okur-kahraman ekseninden bakıldığında, eserdeki bütüncüllüğü de yıkmış; edebî eseri esnek bir yapıya büründürmüştür. Artık sanat eseri "bireysel" olarak yazarın yazdığı ve kurguladığı bir yapıdan çıkmış; okurun da katıldığı anonim bir ortaklığa dönüşür. Hatta "modernist ciddiyet, sofuluk ve bireysellik değerlerine karşı postmodern sanat yeni bir oyunculuk ve yeni bir eklettisizm sergiler. Tarihsel avangardın karakteristiği olan sosyopolitik eleştiri öğelerinin ve radikal ölçüde yeni sanat biçimlerine duyulan arzunun yerine pastiş, alıntı ve geçmiş biçimlerle oynama, ahlâkı hor görme, ticarîlik ve kimi örneklerde dobra bir nihilizm geçer"¹³.

KAYNAKÇA

- A. B. , "Tarık Dursun K. İle", *Varlık*, nr. 788, Mayıs 1973, s. 12.
- BEST, Steven-Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yay., İstanbul 1998.
- ÇETİŞLİ, İsmail, *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- ECEVİT, Yıldız, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- FEDAİ, Özlem, *Tarık Dursun K.'nin Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İzmir 2006.
- K., Tarık Dursun, *Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep*, Sinan Yayınları, İstanbul 1972.
- KALE, Nesrin, "Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru", *Doğu-Batı*, Mayıs-Temmuz 2002.
- KIZILÇELİK, Sezgin, *Postmodernizm Dedikleri*, Saray Kitabevleri, İzmir 1996.

¹³ Steven Best-Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yay., İstanbul 1998, s. 26.

MARSHALL, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.

MENTEŞE, Oya Batum, “Sanatta ve Edebiyatta Postmodernizm”, *Türk Dili*, nr. 519, Mart 1995.

TOURAINÉ, Alain, *Modernliğin Eleştirisi*, çev. Hülya Tufan, YKY, 1995.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*